

РЕЦЕНЗІЯ

на монографію С.А. Меховича «Формування механізму розвитку міжгалузевих зв'язків в регіональних промислових комплексах»

В монографії С.А. Меховича розглянуті актуальні проблеми економічного розвитку України на сучасному історичному етапі, для якого характерний постійний тиск зовнішніх глобальних чинників та внутрішніх протиріч, обумовлених кризою економіки та кризою влади, ліквідацією в недалекому колишньому провідних промислових підприємств та виробничих зв'язків, що десятиріччями формувалися та утримували не тільки виробничий баланс, а створювали об'єктивні умови розвитку територій та соціальної сфери.

Наукове дослідження охоплює три основних напрямки, кожний з яких представляє, з одного боку, специфічні проблеми української економіки, що поступово накопичувались та самі по собі є важливими і потребують розв'язання, з іншого - всі три напрямки між собою пов'язані таким чином, що вирішення проблем одного блоку залежить від вирішення задач інших блоків. Тобто, вирішення поставлених автором задач потребує саме комплексного, системного підходу, що і зроблено у монографії.

Перший напрямок - це питання стратегії економічного розвитку. Нажаль, довгий час економіка розвивалась без виваженої стратегії, що сталося причиною цілої низки проблем як у промисловості, так у соціальній сфері. Особливого значення набуває Державна Стратегія «Україна-2020», методологічні підходи до розробки якої приймаються за базу розробниками регіональних стратегій. Автор звертає увагу на те, що кожний регіон має багато відмінностей від інших. Перш за все - це економіка, характерна тільки для конкретного регіону, та історично визначена місія. Отже, Стратегії регіонів, як обґрунтовано стверджує автор, повинні мати індивідуальність, а промислового сектору з його виробничими зв'язками має бути відведена пріоритетна роль, чому в монографії приділено значну увагу.

В монографії представлено авторське бачення щодо принципових методологічних положень розробки Стратегії, що є важливим для їх удосконалення. Автор стверджує, що економічний розвиток України з її історичною місією соціально і промислово розвинутої держави та впливового учасника світових процесів розподілу праці, в умовах глобалізації неможливо здійснювати на основі застарілих технологій та виробництв із спадаючою віддачею. Тому важливим напрямом дослідження є концептуальне вирішення питань оновлення технологічної основи вітчизняних машинобудівних підприємств із застосуванням механізму технологічного реінжинірингу.

Другий напрямок - це пошук ефективних моделей регіонального розвитку. Логіка дослідження цього напрямку доводить об'єктивну потребу розробки «кластерної політики». Аналіз світового досвіду та національних особливостей кооперації дозволив автору сформулювати основні принципи політики регіонального розвитку. Доведено, що ця політика є комбінацією різних напрямів регіональної та кластерної політики і має своєю ціллю інтеграцію технологічних перетворень із великим і малим бізнесом, розвиток інститутів мережевої взаємодії та інструментів інноваційної політики.

Особливу увагу і належний теоретико-концептуальний рівень розробки автор приділяє системі зв'язків: виробничих, наукових, комерційних, міжгалузевих та інших. В цьому аспекті отримані нові результати, в тому числі методологічного рівня, і це - третій напрямок дослідження. Центральне місце цього напрямку займають питання щодо створення інституційних механізмів розвитку регіональних міжгалузевих зв'язків. По-новому пропонується сприймати систему зв'язків (між підприємствами, бізнесом і управлінням, зв'язків ринкового характеру) і розглядати її як важливий ресурс відновлення ділових, господарчих та управлінських відношень. Доведено, що як раз цей ресурс зараз використовується вкрай незадовільно. В представленій науковій роботі викладені теоретико-методологічні основи дослідження і перебудови регіональних міжгалузевих зв'язків з використанням механізмів технологічного реінжинірингу і методів державно-приватного партнерства.

Визначено, що наукові концепції формування регіональних міжгалузевих зв'язків є складовою частиною наукових теорій розміщення виробництва і територіальної організації господарства. Корпоратизація та об'єктивні процеси глобалізації останні роки корінним чином змінили структуру ринкового середовища та вплинули на самі принципи здійснення міжгалузевих відносин. Оновлене інноваційне середовище характеризується переходом до кластерної побудови економічних систем і мережевого засобу координації та розглядається як альтернатива галузевому принципу управління економікою.

Все більша самостійність у вирішенні питань соціально-економічного розвитку відводиться регіонам. В монографії стверджується, що регіональні міжгалузеві зв'язки можуть бути визнані ефективними у разі існування завершеного виробничого циклу, що можливо лише за умови технологічної сумісності підприємств, які утворюють такі зв'язки. Слід мати на увазі, що технічний рівень більшості виробничих підприємств відноситься до третього-четвертого технологічного переділу, що впливає не тільки на коопераційні відносини, а також на експортний потенціал і на можливість участі у міжнародних ланцюгах розподілу праці. Тому першочерговою задачею є відновлення промисловості на новій сучасній технологічній базі.

Актуальним і своєчасним слід визнати увагу автора щодо підприємств військово-промислового комплексу. Його пропозиції у цьому напрямку носять практичний характер, а створення машинобудівних інноваційно-інжинірингових кластерів за участю підприємств ВПК у якості їх ядра заслуговує державної підтримки.

Фундамент та основні гіпотези дослідження складають допущення, що безсистемний підхід до вибору стратегії відбудови виробничого сектору в Україні виявив на початку ХХІ сторіччя ряд проблем організаційно-економічного характеру. Їх вирішення необхідне для відтворення виробничого сектору, формування нової структури ринку, забезпечення сталості регіонів та створення механізмів її координації. Дійсно, в більшості досліджень не прийняті до уваги нові обставини, що склалися на ринку внаслідок трансформаційних та глобалізаційних процесів. Для сучасної економіки характерна втрата раніш стійких галузевих ознак через появу фінансово-промислових груп, холдінгових компаній та інших нових організаційних формувань.

Автор теоретично осмислив сутність якісних змін в економіці під впливом процесів глобалізації, особливостей розвитку регіональних інноваційних систем

(PIC) як середовища формування міжгалузевих зв'язків. В роботі розроблено оригінальний інструментарій формування регіональних міжгалузевих зв'язків на основі інноваційних проектів технологічного реінжинірингу виробничої бази промислових підприємств та визначено основні завдання досліджуваної проблематики. В центрі їх сучасна регіональна політика, що потребує розробки нових методологічних підходів до оцінки можливостей регіональних соціально-економічних систем, з урахуванням їх різних типів та історичної місії саморозвитку на фоні загальних тенденцій глобалізації. Взаємодії різних учасників регіональної системи в нових умовах набувають все більшої актуальності, тим більш, що ця актуальність пов'язана з достатньо потужним промисловим ресурсом: в Україні залишилась в робочому стані ще значна кількість виробничих підприємств, у тому числі високотехнологічних, і цей ресурс розглядається як привабливий для провідних виробників.

Розкрито базові положення щодо управління розвитком економічних систем на рівні регіональних промислових комплексів. Визначено, що теоретичні основи в цьому аспекті вихідними положеннями включають концепцію глобалізації економіки, інноваційну стратегію і організаційну політику інституційного оновлення. Авторський методологічний підхід базується на комбінуванні в цілісний механізм перебудови промислового виробництва з використанням такого інструментарію: реінжиніринг, технологічні платформи, трансфер технологій, кластерні організаційні форми та модель державно-приватного партнерства. В монографії доведено, що в процесах розвитку промислових комплексів в арсеналі складових регіонального впливу правомірно виділити «кластерну політику».

Аналіз світового досвіду та національних особливостей кооперації дозволив автору сформулювати основні принципи політики розвитку регіональних комплексів та їх міжгалузевих зв'язків. В монографії доведено, що ця політика є комбінацією різних напрямів регіональної та кластерної політики і має своєю ціллю інтеграцію технологічних перетворень із великим і малим бізнесом, розвиток інститутів мережевої взаємодії та інструментів інноваційної політики. Автором поставлено завдання розробки концепції інституту розвитку у вигляді регіональних інноваційно-інжинірингових промислових кластерів (ППК). Концепція містить теоретичні постулати, моделі, схеми, що відбивають структурні складові нового кластеру та його технологічну спрямованість. Стверджується, що ефективність кластерних об'єднань доведена світовим досвідом. Виділено стратегічну роль машинобудівного комплексу та окреслено механізм його перебудови на принципах кластерного об'єднання та технологічного реінжинірингу.

Теоретико-методологічну базу дослідження склали загальнонаукові положення економічної теорії і практики вирішення питань регіонального розвитку, наукові концепції формування міжгалузевих зв'язків та методів управління розвитком економічних систем. Використані методологічні положення щодо формування гіпотез для перевірки основних завдань управління регіональним розвитком в умовах нестабільності і трансформацій.

Особливістю рецензуемого дослідження є використання міждисциплінарного підходу у дослідженні інституційних основ формування інтегрованої ринкової регіональної системи, що базується на методології системного підходу в науковому дослідженні процесів становлення і розвитку регіональних

міжгалузевих зв'язків. Автор стверджує, і з цим не можна не погодитись, що зв'язки принципово можуть і повинні розвиватись у сучасному економічному просторі за умови наявності в ньому відповідних промислових підприємств із сучасною технологічною базою. Це ствердження автора не слід вважати чимось новим, але принципова послідовна позиція автора проводить цю думку крізь усе дослідження і поєднує зусилля для її вирішення із застосуванням моделі «потрійної спіралі». Пропозиції автора щодо механізмів ефективної взаємодії бізнесу, науки та влади із залученням до колаборації суспільство є важливим кроком уперед і представляє суттєвий вклад у розвиток загальної методології регіонального розвитку.

Апробацію пропонуємих концепцій оцінки структурних трансформацій регіональних соціально-економічних систем було проведено на емпіричному матеріалі Державної статистики із застосуванням авторських методик експертного опитування та математичного моделювання. В монографії первинна інформація була змістовно проаналізована, статистично оброблена, систематизована та перегрупована, що забезпечує виваженість отриманих висновків та їх наукову новизну.

Рецензуєме дослідження виконано теоретично і методологічно грамотно, на високому науковому рівні. Чіткість і логічна послідовність викладення основних положень вдало поєднується з пояснювальним текстом, аналізом фактів і прикладами, що полегшує сприймання матеріалу. Понятійному апарату і науковій термінології даються визначення і необхідні пояснення.

Вважаю, що монографія С.А. Меховича «Формування механізму розвитку міжгалузевих зв'язків в регіональних промислових комплексах» буде корисна державним службовцям, науковцям, викладачам, студентам та всім тим, хто цікавиться сучасними проблемами стратегічного розвитку регіонів.

Рекомендую до видання представлений рукопис монографічного дослідження.

Доктор економічних наук, професор,
директор Інституту бізнесу, економіки та
інформаційних технологій Одеського
національного політехнічного університету

Філіппова С.В.